

Недељко М. Милановић¹⁶
Факултет педагошких наука у Јагодини
Универзитет у Крагујевцу

Оригинални научни рад
Методичка теорија и пракса број 1/2018.
УДК: 37.018.3
376.1-056.26/36
Стр. 63 - 74.

ОДНОС ДОМСКИХ ВАСПИТАЧА ПРЕМА ОСОБАМА СА СМЕТЊАМА У РАЗВОЈУ У ПРОЦЕСУ ИНКЛУЗИВНОГ ОБРАЗОВАЊА

Резиме: У раду су представљени резултати емпиријског истраживања које је имало за циљ сагледавање односа студената – будућих домских васпитача Факултета педагошких наука и васпитача који су у радном односу, према особама са сметњама у развоју у инклузивном образовању, како би се у тим односима унела могућа побољшања. Анализом добијених резултата се долази до закључака да домски васпитачи показују позитиван однос према особама са сметњама у развоју. Испитаници су показали високо слагање са укључивањем особа са сметњама у развоју у редовно школовање (инклузија), укључивање у рад на јавним местима, док, добијени резултати указују на изразито ниску вредност ИСВ где се испитаници не слажу са тврдњом да окружење добро прихвата особе са сметњама у развоју. Позитивна вредност коефицијента корелације указује да запослени васпитачи чешће наводе да су стекли довољно знања о раду са особама са сметњама у развоју него студенти који се не слажу или су неодлучни у том погледу. Највећи број студената, домских васпитача, навео је да не пружа никакав вид подршке особама са сметњама у развоју, док су васпитачи у

---

¹⁶ nedeljko996@gmail.com

радном односу навели да је њихова подршка професионална помоћ овим особама. Резултати истраживања показују да постоје и тешкоће са којима се домски васпитачи суочавају у раду особа са сметњама у развоју као што су тешка комуникација и неприхватање средине.

Кључне речи: домски васпитачи, особе са сметњама у развоју, инклузивно образовање.

УВОД

У многим педагошким, психолошким, социолошким литературама сусрећемо се са терминима као што су особе са посебним потребама (Globačnik, 2012), особе са инвалидитетом (Leutar, 2006), особе с тешкоћама у развоју (Batković i Teodorović, 2001), особе са хендикепом, особе с оштећењима (Ružičić-Novković, 2012), особе са менталним и физичким поремећајем. Ми ћемо користити синтагму особе са сметњама у развоју, јер говоримо о особама са менталним, физичким и психофизичким сметњама у развоју.

Код особа са сметњама у развоју присутно је смањење или губитак способности за обављање неке комплексније менталне или физичке активности. У групу особа са сметњама у развоју сврставају се особе са оштећењем вида, слуха, говора, са телесним сметњама, као и сметњама у социјално-емоционалном развоју.

Сведоци смо да се особама са сметњама у развоју не посвећује довољно пажње од стране друштва, као и друштвених организација. „Млади са ометеношћу у високом образовању су и даље занемарљиво заступљени” (Radić-Šestić, Milanović-Dobrota, Radovnović, 2012: 561). Као најчешћи разлог оваквог поступања може се навести недовољно знања о особама са сметњама у развоју, стереотипи и предрасуде које друштво према њима гаји. Због свега наведеног, особе са сметњама у развоју и јесу најчешће припадници одбачених, искључиваних група од стране окружења.

Свакако, особе са сметњама у развоју, како физичким тако и менталним, разликују се по својим могућностима и способностима од припадника типичне популације, али као и они имају једнака права (право на образовање, здравствену заштиту, право на рад и др.).

Поред родитеља/старатеља или за дете релевантне одрасле личности, разних стручњака (психолога, педагога, дефектолога, наставника) са којима је особа са сметњама у интеракцији, значајна је и улога домских васпитача. Појавом инклузије у Републици Србији 2009. године јавља се и веће интересовање друштва према особама са сметњама у развоју. Шта је то заправо инклузија? „Инклузију као најопштији појам можемо дефинисати као процес или приступ у коме сегмент нечега или појединца у друштву посматрамо као дио цјелине. Инклузија као процес укључивања дјецe са посебним потребама у редовне школе и укупни друштвени живот представља најчешћи

појмовни контекст схватања инклузије, али и најужи. Ради се о обезбјеђивању хуманих претпоставки за адекватно укључивање дјеце са посебним потребама у наставу редовних одјељења општеобразовних и стручних школа као и о укључивању ове дјеце у цјелокупан друштвени живот” (Suzić, 2008: 11). Најједноставније речено, инклузивно образовање представља укључивање како деце са сметњама у развоју, тако и деце без обзира на способности, пол, националност, верску припадност у редовно школовање. „Инклузија је приступ образовању заснован на прилагођавању образовних институција различитости деце с циљем да свако дете стекне квалитетно образовање” (Macura, 2015: 45). Због појаве инклузивног покрета у образовању и васпитању деце и младих, улога домских васпитача је јако важна. Зашто? Зато што се домски васпитачи оспособљавају за рад у васпитно-образовним институцијама и стичу знања, вештине, способности и компетенције током школовања за рад са различитом децом, међу којима јесу и деца са сметњама у развоју. Студенти домски васпитачи током студирања на основним и мастер студијама имају могућност да похађају како обавезне тако и изборне предмете, који се тичу рада са различитом децом и младима (Психопатологија детињства и младости, Инклузија у образовању, Интеркултурално образовање, Индивидуализација и подршка ученицима у васпитно-образовном раду, Инклузивно образовање – теорија и пракса, Тимски рад у инклузивном образовању). Постоје многи дневни боравци, средњошколски домови, специјализовани центри и друге васпитно-образовне институције у којима поред специјалних едукатора и домски васпитачи пружају помоћ и подршку особама са сметњама у развоју. У средњошколске домове и друге горе поменуте боравке, могу бити смештена и деца са сметњама у развоју. Због тога је важно испитати мишљења будућих и актуелних домских васпитача према особама са сметњама у развоју и увидети каква су њихова мишљења и спремност за пружање додатне подршке овој деци.

Разна истраживања показала су да велики број будућих педагошких радника и оних у радном односу сматрају да ученици са сметњама у развоју не треба да похађају редовну наставу. Резултати истраживања (Macura-Milovanović i Peček, 2012) показала су да се већина будућих учитеља изјаснила против школовања ученика са интелектуалним сметњама, као и сметњама слуха и вида у редовним школама. Такође, резултати истраживања (Dimitriova-Radojičić i Čičevska-Jovanova, 2013) показују да највећи број наставника основне школе начелно прихвата инклузивно образовање, али не и у својим разредима.

Поред разних истраживања која приказују противљење педагошких радника (васпитача, учитеља, наставника) према раду са особама са сметњама у развоју, има и оних који показују супротно. Једно од таквих истраживања јесте истраживање чији су резултати показали позитивне ставове наставника према заједничком школовању ученика са тежим сметњама у развоју и њихових вршњака (Sretenović i sar., 2015). Према истраживању (Borić i Tomić, 2012) већина наставника основних школа има позитивне ставове према инклузивном образовању.

Као најчешћи разлози неприхватања инклузије од стране васпитача у радном

односу наводи се страх од тога да ли ће на адекватан начин успети да поучавају ову децу и да ли ће успети да задовоље њихове специфичне потребе.

МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

Циљ истраживања је сагледавање односа студената домских-васпитача и васпитача у радном односу према особама са сметњама у развоју, како би се у тим односима унела могућа побољшања.

Из дефинисаног циља произилазе и следећи *задачи истраживања*:

- Утврдити шта студенти домски васпитачи и васпитачи у радном односу осећају према особама са сметњама у развоју (сажаљење, страх, nelaгодност, узнемиреност, жељу да избегну непосредну комуникацију и интеракцију или пријатност).
- Утврдити да ли домски васпитачи и васпитачи у радном односу пружају неки вид подршке особама са сметњама у развоју?
  - Уколико пружају неки вид подршке особама са сметњама у развоју, утврдити која је то подршка?
- Проверити да ли су васпитачи током школовања и стручног усавршавања стекли довољно знања о раду са особама са сметњама у развоју.
- Анализирати ставове васпитача о особама са сметњама у развоју: да ли их окружење добро прихвата, да ли су психо-физички у могућности да прате наставу, треба ли их укључити у редовно школовање (инклузија), да ли треба да раде на јавним местима, јесу ли објект негативних предрасуда, имају ли довољно могућности да равноправно учествују у свим подручјима друштвеног живота и припадају ли маргинализованим групама становништва.
- Проверити са којим се тешкоћама суочавају васпитачи у раду са особама са сметњама у развоју.

Из постављеног циља и задатака произилазе и следеће *хипотезе истраживања*:

- Претпоставља се да студенти домски васпитачи, најчешће, осећају сажаљење према особама са сметњама у развоју.
- Претпоставља се да домски васпитачи и васпитачи у радном односу пружају подршку особама са сметњама у развоју.
- Током школовања и стручног усавршавања васпитачи су стекли довољно знања о раду са особама са сметњама у развоју.
- Претпоставља се да домски васпитачи и васпитачи у радном односу имају позитивне ставове о томе да особе са сметњама у развоју треба укључити у редовно школовање (инклузија) и да треба да раде на јавним местима.

За потребе истраживања коришћена је *дескриптивна и статистичка метода*.

Од непараметријских метода користили смо:

- одређивање основних статистичких показатеља (фреквенције, проценти);

- израчунавање индекса скалне вредности (ИСВ) у скали процене Ликертовог типа;
- израчунавање корелација помоћу Спирмановог коефицијента;
- χ^2 тест да бисмо утврдили да ли постоје статистички значајне разлике између варијабли; повезаност између варијабли – коефицијент контингенције – с.

Анкетни упитник је конструисан као посебан инструмент за емпиријско истраживање. Питања су отвореног, затвореног и комбинованог типа. Упитник се састоји од две целине: првих пет питања се односе на опште податке о узорку, док су у другом делу пет питања која се односе на сагледавање односа студената-домских васпитача и васпитача у радном односу према особама са сметњама у развоју и 14 ставова петостепене скале процене Ликертовог типа.

Узорак су чинили: студенти – будући домски васпитачи Факултета педагошких наука у Јагодини (обухваћени су студенти све три године студијског програма Домски васпитач) и васпитачи који се баве васпитањем и образовањем особа са сметњама у развоју у граду Јагодини. Укупно је учествовало 70 испитаника. Истраживање је спроведено октобра 2017. године.

На основу анкетног упитника добијени су подаци о полу испитаника, где је 27,1% (f=19) мушког и 72,9% (f=51) женског пола. Статус студента има 75,7% (f=53), док је запослених 24,3% (f=17). Студенти 75,7% (f=53) су сврстани у три категорије, према години студија: I година 24,3% (f=17), II година 24,3% (f=17) и III година 27,1% (f=19). Од укупног броја запослених васпитача 15,7% (f=11) јесте са високом стручном и 8,6% (f=6) са вишом стручном спремом. Васпитаче смо према стажу у васпитачкој струци сврстали у четири категорије: а) 0–9 год. = 18,6% (f=13); б) 10–20 год. = 4,3% (f=3) и в) 21–30 год. = 1,4% (f=1) и 31 и више год. = 0% (f=0), а према узрасту васпитне групе са којом раде: а) 7–11 година 2,9% (f=2); б) 12–16 година 2,9% (f=2); в) 16–20 година 2,9% (f=2); г) старији од 20 година 10,0% (f=7) и х) комбинована група 5,7% (f=4).

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Истраживањем смо желели да утврдимо како студенти домски васпитачи и васпитачи у радном односу процењују сопствене емоције (*сажаљење, страх, нелагодност, узнемиреност, жељу да избегну непосредну комуникацију и интеракцију или пријатност*) када замислије у својој близини особе са сметњама у развоју.

Васпитачи су помоћу петостепене скале процене Ликертовог типа исказали своју процену (5 – Веома често; 4 – Често; 3 – Повремено; 2 – Ретко и 1 – Никада). Индекс скалне вредности (ИСВ=2,96) указује да испитаници повремено осећају сажаљење према особама са сметњама у развоју; ретко осећају страх (ИСВ=2,16), повремену нелагодност (ИСВ=2,94), повремену узнемиреност (ИСВ=2,93), повремену

жељу да избегну непосредну комуникацију и интеракцију са њима (ИСВ=2,29) и често осећају пријатност (ИСВ=4,33).

Оваква дистрибуција одговора условила је, да је индекс скалне вредности највиши 4,33 која указује на пријатност према особама са сметњама у развоју.

У истраживачком делу рада желели смо да утврдимо да ли испитаници лично пружају неки вид подршке особама са сметњама у развоју.

Хи-квадрат указује да је разлика у учесталости одговора статистички значајна ($\chi^2 = 16,71$; $df = 4$; $p = 0,002$) између испитаника који су се изјаснили да веома често или често пружају подршку 38,5% ($f=27$), и оних који пружају повремено или ретко 28,6% ($f=20$), или никада не пружају подршку 19,23% ($f=25$).

Уколико су испитаници навели да пружају неки вид подршке особама са сметњама у развоју, од њих смо тражили да наведу који су то видови. Постављено питање је било отвореног типа, а одговоре које су наводили сврстали смо у пет категорија:

Табела 1. Видови пружања подршке особама са сметњама у развоју

		Не пружају подршку	На пракси	Дружење и помоћ	Волонтирање	Професионална помоћ	Укупно
		f	f	f	f	f	f
Статус	Студент	28	10	9	6	0	53
	Запослени	0	0	5	0	12	17
	Укупно	28	10	14	6	12	70

У сврху што обухватнијег сагледавања односа студената домских васпитача и васпитача у радном односу према особама са сметњама у развоју, желели смо да испитаници процене сопствену стручну оспособљеност, стечену током формалног образовања и каснијег стручног усавршавања.

Хи-квадрат указује да је разлика у учесталости одговора статистички значајна ($\chi^2 = 73,86$; $df = 4$; $p = 0,00$) између испитаника који су се изјаснили да се сасвим слажу или слажу да су током школовања и стручног усавршавања стекли довољно знања о раду са особама са сметњама у развоју 72,9 % ($f=51$), оних који су неодлучни 17,1% ($f=12$) и испитаника који се не слажу или уопште не слажу 10% ($f=7$).

Табела 2. Повезаност између статуса и процене испитаника да ли су током школовања и стручног усавршавања стекли довољно знања о раду са особама са сметњама у развоју

		Статус (студента и запослених)
Да ли су током школовања и стручног усавршавања стекли довољно знања о раду са особама са сметњама у развоју?	кофицијент корелације	0,103
	p	0,00

Корелација између статуса испитаника (студента и запослених) и њихове процене да ли су током школовања и стручног усавршавања стекли довољно знања о раду са особама са сметњама у развоју статистички је значајна и позитивна ($s=0,103$; $r=0,00$). Позитивна вредност коефицијента корелације указује да запослени васпитачи чешће наводе да су стекли довољно знања о раду са особама са сметњама у развоју него студенти који се не слажу или су неодлучни у том погледу.

Васпитачи који су у радном односу су очекивано истакли позитивно слагање са овом тврдњом, јер пракса, односно радно искуство значајно доприноси формирању њиховог мишљења о довољном знању у раду са особама са сметњама у развоју.

У Табели 3 наведене су фреквенције одговора – степен слагања с наведеним исказима испитаника, обе групе, изражен на скале процене Ликертовог типа: *да ли их окружење добро прихвата, да ли су психо-физички у могућности да прате наставу, треба ли их укључити у редовно школовање (инклузија), да ли треба да раде на јавним местима, објект су негативних предрасуда, имају ли довољно могућности да равноправно учествују у свим подручјима друштвеног живота и припадају ли маргинализованим групама становништва.*

Табела 3. Сагласност домских васпитача са исказима, изражена на Ликертовој скали процене

	Уопште се не слажем		Не слажем се		Неодлучан сам		Слажем се		Сасвим се слажем		ИСВ
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
Особе са сметњама у развоју, које су психо-физички у могућности да прате наставу, треба укључити у редовно школовање (инклузија).	-	-	7	10,0	11	15,7	28	40,0	24	34,3	4,01
Особе са сметњама у развоју треба да раде на јавним местима.	-	-	6	8,6	13	18,6	35	50	16	22,9	4,13
Окружење добро прихвата особе са сметњама у развоју.	10	14,3	40	57,1	14	20,0	5	7,1	1	1,4	1,76
Особе са сметњама у развоју су чешће објект негативних предрасуда.	-	-	34	48,6	4	5,7	34	48,6	29	41,4	3,73
Особе са сметњама у развоју имају довољно могућности да равноправно учествују у свим подручјима друштвеног живота.	19	27,1	28	40,0	13	18,6	7	10	3	4,3	2,76
Особе са сметњама у развоју припадају маргинализованим групама становништва.	2	2,9	6	8,6	26	37,1	16	22,9	20	28,6	2,34

Анализом добијених података долази се до закључка да испитаници показују позитиван однос према особама са сметњама у развоју. Испитаници су показали високо слагање са укључивањем особа са сметњама у развоју у редовно школовање (инклузија). Од инклузије значајни допринос имају особе са сметњама у развоју, јер развијају своје комуникацијске и социјалне вештине. Допринос од инклузије имају и деца типичне популације, јер се од најранијег доба уче прихватању и поштовању различитости, неговању правих вредности и развијању просоцијалног понашања. Уколико се ради на квалитетном образовању особа са сметњама у развоју, у складу са њиховим способностима, могу се очекивати веће могућности за запослење и социјалну укљученост.

Добијени резултати несумњиво показују изразито ниску вредност ИСВ где се испитаници не слажу са тврдњом да окружење добро прихвата особе са сметњама у развоју. Иако је према Уставу Републике Србије забрањена свака дискриминација, непосредна или посредна, особе са сметњама у развоју јесу најчешће припадници искључиваних група.

Неке од области у којима је дискриминација у Републици Србија најприсутнија јесу запослење, напредовање на послу, образовање, здравство, правосуђе (Bilten VelikiMali, 2010).

Средња сагласност доминира у ставки да особе са сметњама у развоју имају довољно могућности да равноправно учествују у свим подручјима друштвеног живота. Циљ Конвенције о правима особа са инвалидитетом јесте побољшање положаја особа са инвалидитетом кроз остваривање права на живот, рад и запошљавање, приватност, образовање, здравствену заштиту и др. (Vodič kroz prava osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji, 2014). „Однос друштва и образовања, када су у питању особе са сметњама у развоју, ни кроз историју није обезбеђивао потпуну еманципацију овим особама” (Dimoski i Nikolić, 2014: 423). Иако постоје формулисани различити програми, закони (Zakon o zabrani diskriminacije, 2009), правилници, конвенције (Zakon o potvrđivanju konvencije o pravima osoba sa invaliditetom, 2009) који се залажу за једнакост особа са сметњама у развоју у нашем друштву, свакако ти програми још увек нису постигли свој крајњи циљ да особе са сметњама у развоју буду потпуно укључене у сва подручја друштвеног живота.

На крају, желели смо да утврдимо са којим се тешкоћама васпитачи суочавају у раду са особама са сметњама у развоју.

Питање је било отвореног типа, где смо одговоре које су наводили испитаници сврстали у 5 категорија: а) нема тешкоћа 57,2% (f=40); б) тешка комуникација 22,9% (f=16); в) средства за рад 4,3 % (f=3); г) напади епилепсије 1,4% (f=1); д) неприхватање средине особа са сметњама у развоју 28,6% (f=6). Поред тога што студенти и домски васпитачи у радном односу имају позитивне ставове према укључивању особа са сметњама у развоју у редовну наставу, резултати истраживања показују да постоје и тешкоће са којима се домски васпитачи суочавају у раду са овим особама.

Да би се отклониле потешкоће у раду са особама са сметњама у развоју, неопходно је радити на подизању свести о прихватању ове популације.

Са циљем превазилажења наведених тешкоћа, потребно је организовати и реализовати националне обуке за све педагошке раднике васпитно-образовних институција, и радити на обрађивању тема попут препознавања различитости, одговор на различите развојне могућности и особине ученика, увођење иновативних метода и техника рада (Мијатовић, 2013).

Резултати истраживања (Schmidt & Čagan, 2014) показују да се највећи број наставника у Словенији обрати за помоћ школској саветодавној служби када наиђу на неку препреку у раду са ученицима са сметњама у развоју, док ређе помоћ потраже само код родитеља или код стручњака из разних спољних институција.

Такође, са циљем отклањања како комуникацијских тако и физичких препрека могу се прилагођавати простор и услови у којима се одвија васпитно-образовни рад са ученицима са сметњама у развоју, методе, начини рада, материјали, као и садржаји учења и стандарди постигнућа (Masuga, 2015).

Пол, стручна спрема, укупан стаж у васпитачкој струци, васпитна група са којом раде васпитачи, као ни година студија студената ни у једном од анализираних проблема у овом раду нису се показали као значајан фактор. Дакле, факултетско образовање није, према исказаним мишљењима васпитача, донело промену у пракси везаних за положај особа са сметњама у развоју у нашем друштву.

ЗАКЉУЧАК

У овом истраживању испитавани су ставови студената – домских васпитача и васпитача у радном односу према особама са сметњама у развоју. Иако су испитаници навели да постоје потешкоће у раду са особама са сметњама у развоју, прикупљени и анализирани подаци указују да студенти домски васпитачи и васпитачи у радном односу имају позитивне ставове према овој осетљивој популацији. Резултати истраживања приказали су да највећи број домских васпитача осећа пријатност у комуникацији и интеракцији са особама са сметњама у развоју, док мање осећају сажаљење, повремену нелагодност, као и повремену узнемиреност. Испитаници најмање осећају жељу да избегну интеракцију и комуникацију и ретко осећају страх у присуству особа са сметњама у развоју. Веома је значајно што испитаници најчешће осећају пријатност према особама са сметњама у развоју, јер ће у својим васпитним групама имати могућност да раде и са овом популацијом. Такође, позитивна вредност коефицијента корелације указује да васпитачи у радном односу чешће наводе да су стекли довољно знања током школовања о раду са особама са сметњама у развоју, док се студенти не слажу или су неодлучни у том погледу. Највећи број студената домских васпитача навео је да не пружа никакав вид подршке особама са сметњама у развоју, док су васпитачи у радном односу навели да је њихова подршка професионална помоћ

овим особама. Студенти домски васпитачи испољили су позитивне ставове према заједничком школовању особа са сметњама у развоју и ученика типичне популације. Сматрамо да ће у складу са својим уверењима будући домски васпитачи тако и поступати у педагошком раду и допринети даљем развоју инклузивне праксе. Домски васпитачи у радном односу су очекивано изразили позитивне ставове према инклузији, јер је њихово вишегодишње искуство у раду са особама са сметњама у развоју довело до позитивних мишљења.

Како за педагошке раднике (васпитаче, учитеље, наставнике), тако и за децу и родитеље типичне популације треба организовати разне трибине, радионице, семинаре, едукације са циљем прихватања и поштовања различитости и специфичних потреба које особе са сметњама у развоју имају. Да би се ови програми могли реализовати, неопходна је помоћ и подршка државе. Сарадња свих поменутих актера, довела би до већег уважавања и поштовања друштва према особама са сметњама у развоју.

Сматрамо да ова тема пружа бројне могућности за побољшање положаја особа са сметњама у развоју у нашем друштву, као и за даља истраживања која би могла да буду усмерена на детаљнија испитивања ставова свих запослених у васпитно-образовном раду, као и родитеља типичне деце према положају и заједничком похађању васпитно-образовних институција особа са сметњама у развоју и њихових вршњака.

Литература

1. Borić, S., Tomić, R. (2012). Stavovi nastavnika osnovnih škola o inkluziji. *Metodički obzori*, 7 (2012) 3, 75–86.
2. Bratković, D., Teodorović, B. (2001). Osobe s teškoćama u razvoju u sustavu socijalne skrbi. *Revija za socijalnu politiku*, 8, 3–4, 279–290.
3. Dimitrova-Radojičić, D., Čičevska-Jovanova, N. (2013). Stavovi nastavnika osnovnih škola o inkluzivnom odgoju i obrazovanju u Republici Makedoniji. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, Vol. 49, 2013/11/4, 164–172.
4. Dimoski, S., Nikolić, G. (2015). Značaj odnosa društva prema osobama sa smetnjama u razvoju za realizaciju obrazovne inkluzije u Srbiji. *Sociološki pregled*, Vol. XLIX (2015), br. 4, 419–443.
5. Globačnik, B. (2012). Deca sa posebnim potrebama u obrazovanju u Republici Sloveniji od 2005. do 2011. *Specijalna edukacija i rehabilitacija*, Vol. 11, br. 1. 39–49.
6. *Bilten VelikiMali* (2010). Prava osoba sa invaliditetom, Inicijativa za inkluziju VelikiMali.
7. Leutar, Z. (2006). Osobe s invaliditetom i siromaštvo. *Revija za socijalnu politiku*, god. 13, br. 3–4, 293–308.

8. Macura, S. (2015): *Inkluzivno obrazovanje – Kvalitetno obrazovanje za sve*. Jagodina: Fakultet pedagoških nauka Univerziteta u Kragujevcu.
9. Macura-Milovanović, S., Peček, M. (2012). Uverenja budućih učitelja iz Slovenije i Srbije o inkluzivnom obrazovanju. *Nastava i vaspitanje*, Vol. 61, br. 2, 247–265.
10. Mijatović, S. (2013). Najčešće prepreke inkluzije u obrazovnom sistemu Srbije. *Inovacije u nastavi*, Vol. 26, br. 3, 69–82.
11. Radić-Šestić, M., Milanović-Dobrota, B., Radovnović, V. (2012). Odnos društva prema osobama sa ometenošću. *Sociološki pregled*, Vol. XLVI (2012), br. 4, 561–582.
12. Ružičić-Novković, M. M. (2012): Uvodna reč (4–17). U: Ružičić-Novković, M. M. (ur). *Uloga umetnosti i medija u onesposobljavanju osoba sa oštećenjima*. Novi Sad: Centar „Živeti uspravno”.
13. Schmidt, M., Čagran, B. (2014): Support for Secondary School Students with Special Needs. *Croatian Journal of Education*, Vol. 16; No. 4/2014, 1055–1091.
14. Sretenović I., Marković, M., Milivojević, M., Kovačić A. (2015): „Stavovi nastavnika prema inkluzivnom obrazovanju dece sa smetnjama u razvoju”. *Zbornik radova sa XXI naučnog skupa, Empirijska istraživanja u psihologiji*, 27–29. mart, 2015. Beograd: Filozofski fakultet, 159–166.
15. Suzić, N. (2008). *Uvod u inkluziju*. Banja Luka: XBS.
16. *Ustav Republike Srbije* (2006). Službeni glasnik RS, br. 98/2006.
17. *Vodič kroz prava osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji* (2014). Nacionalna organizacija osoba sa invaliditetom Srbije, Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike.
18. *Zakon o potvrđivanju konvencije o pravima osoba sa invaliditetom* (2009). Službeni glasnik RS – Međunarodni ugovori, br. 42/2009.
19. *Zakon o zabrani diskriminacije* (2009). Službeni glasnik RS, br. 22/2009.

Nedeljko M. Milanović
Faculty of Education Science in Jagodina
University of Kragujevac

RELATIONSHIP BETWEEN DOMESTIC ASSISTANT BY PERSONNEL WITH
DISCUSSIONS IN DEVELOPMENT IN THE INCLUSIVE PROCESS EDUCATION

Summary: The paper presents the results of empirical research aimed at studying the relationship between students - future home teachers of the faculty of pedagogical science and educators who are in employment, according to persons with disabilities in development in inclusive education, in order to find possible in these relations improvements. Analysis of the obtained results leads to the conclusion that home educators show a positive attitude towards people with disabilities. Respondents showed a high level of agreement with the inclusion of people with developmental disabilities in regular education (inclusion), inclusion in public work, while the obtained results indicate a very low ISV value where the respondents disagree with the statement that the environment is well received by people with disabilities under development. The positive value of the coefficient of correlation suggests that educated educators often state that they have acquired enough knowledge about working with people with disabilities but those who disagree or disagree with it. The largest number of students, home teachers, said they did not provide any support to people with disabilities, while jobseekers indicated that their support was professionally assisted by these people. The research results show that there are also difficulties that home teachers face in dealing with people with disabilities such as heavy communication and disapproval of the environment.

Key words: home educators, people with disabilities, inclusive education.

Рад је примљен 04. 12. 2017. године, а рецензиран 06. 03. 2018. године.